

CZU: 343.42:343.972

INFRAȚIUNI CE IMPLICĂ SEMNE DE EXTREMISM RELIGIOS: ASPECTE DE DREPT PENAL

Alexe JEFLEA, Victor MORARU

Universitatea de Stat din Moldova

În articol sunt abordate unele probleme ce țin de clarificarea conceptului de extremism religios în legea penală astăzi în vigoare a Republicii Moldova. Cercetarea legii penale în materia identificării și interpretării extremismului religios începe cu definirea acestui fenomen. S-a precizat că la baza extremismului religios se poziționează stărnirea discordiei religioase. Autorii au demonstrat că sintagma „extremism religios”, fiind o noțiune criminologică și politică, nu se regăsește în nicio normă a Codului penal din Republica Moldova. S-a constatat că mai multe componente de infracțiuni implică, într-un fel sau altul, religia. Nu toate aceste fapte sunt de conotație extremistă, însă toate au la bază ura sau intoleranța religioasă ca motiv special al săvârșirii mai multor fapte penale ce implică semne de extremism religios. Totodată, s-a arătat că legea penală a Republicii Moldova nu acoperă toate formele de extremism, lista acestora fiind de fapt mai largă. Prin urmare, autorii au demonstrat necesitatea introducerii unor prevederi noi care ar incrimina și alte fapte cu caracter extremist.

Cuvinte-cheie: *extremism religios, activitate extremistă, discordie religioasă, infracțiune cu caracter religios, infracțiune religioasă, infracțiune ce implică semne de extremism religios, infracțiune săvârșită din motive religioase.*

CRIMINAL OFFENCES WHICH INVOLVE SIGNS OF RELIGIOUS EXTREMISM: ASPECTS OF CRIMINAL LAW

This scientific research is dedicated to some questions which are linked to the clarification of the concept of religious extremism in the light of criminal legislation of the Republic of Moldova. Exploration of the criminal legislation in the matter of identification and interpretation of the religious extremism begins from the definition of this phenomenon. There have been summarized that namely the provocation of religious disagreement constitutes the basis on the religious extremism. The authors have demonstrated that the expression “religious extremism” being a criminological and political concept, is absent in the modern criminal legislation of the Republic of Moldova. There have been observed that a lot of criminal offences involve religion, but not all the misdeeds possess the extremist character. At the same time all of them are based on hatred and religious intolerance as a special criminal reason for commission of the majority of the criminal offences which involve signs of religious extremism. At the same time, there have been demonstrated that the modern criminal law of the Republic of Moldova doesn't cover all of the forms of extremism, and its list is larger in fact. As a result, the authors have proved the necessity to update the legislation by means of introducing of several new provisions which will incriminate other misdeeds of extremist character.

Keywords: *religious extremism, extremist activity, provocation of the religious disagreement, criminal offence of religious character, religious criminal offence, criminal offence which involve signs of religious extremism, criminal offence committed due to religious reasons.*

Introducere

Actualitatea temei abordate derivă din faptul că, în conformitate cu Legea Republicii Moldova *privind contracararea activității extremiste*, nr.54 din 21.02.2003 [1], *activitatea extremistă* cuprinde mai multe forme de manifestare, însă eficacitatea activităților îndreptate spre identificarea elementelor de extremism în materialele depistate deseori depinde de capacitatea expertului de a stabili la timp și clar semnele extremismului în realitatea obiectivă. Trebuie să constatăm că sarcina este complicată și prin faptul că definiția legală a extremismului e departe de semnificația lui științifică și politică, fiind prezentată doar ca o simplă listare, având un caracter descriptiv și mozaic fragmentat. Faptele care sunt determinate ca având un caracter extremist sunt extrem de diferite și uneori chiar parțial se absorbă reciproc.

O formă clasică a extremismului întâlnim în *schimbarea prin violență a orânduirii constituționale și atentarea la integritatea Statului*. Acest semn se întruchipează în fapta infracțională incriminată la art.341 CP RM (Chemările la răsturnarea sau schimbarea prin violență a orânduirii constituționale a Republicii Moldova). În cazul dat trebuie să atragem atenția nu asupra scopurilor, ci asupra metodelor prin intermediul cărora se propune operarea acestor schimbări. Schimbarea orânduirii constituționale, precum și a integrității Statului, poate avea loc doar prin mijloace legale, adică prin intermediul alegerilor sau al referendumului.

Prin urmare, chemările sunt considerate extremiste dacă ele se exteriorizează în formă de declarații, apeluri la revoluție, rebeliune, nesupunere la cerințele legitime ale autorităților Statului, cu alte cuvinte – orice activitate care este definită de legea penală ca rebeliune armată (art.340 CP RM). Scopul principal al revoluției este acapararea și însușirea puterii de stat. Schimbarea prin violență a orânduirii constituționale poate fi legată de atentarea la securitatea Statului, unde securitatea externă desemnează – *contracurarea șpionajului*, iar securitatea internă – *contracurarea diversivilor*, manifestate prin săvârșirea, în scopul slăbirii bazei economice și a capacității de apărare a țării, a unor explozii, incendieri sau a altor acțiuni îndreptate spre exterminarea în masă a oamenilor, spre vătămarea integrității corporale sau a sănătății mai multor persoane, spre distrugerea sau deteriorarea întreprinderilor, clădirilor, căilor și mijloacelor de comunicație, a mijloacelor de telecomunicații ori a altor bunuri de stat sau obștești, precum și provocarea, în aceleași scopuri, a unor otrăviri sau răspândirea unor epidemii sau epizootii.

Deseori, acapararea puterii de stat și schimbarea orânduirii presupune crearea formațiunilor armate paramilitare. Se are în vedere organizarea grupei care posedă o ierarhie internă strictă și are în calitate de scop săvârșirea acțiunilor violente cu aplicarea armei. Reieșind din principiul integrității teritoriale, un atentat serios asupra securității Statului îl constituie separatismul, ceea ce înseamnă atentate (inclusiv chemări) la separarea ilegală, săvârșită inclusiv pe cale violentă, a unor regiuni de la Republica Moldova.

Totodată, reieșind din analiza unor surse științifice de reputație majoră [2, p.7-8], putem conchide că astfel de fapte sunt unite prin următoarea definiție generalizată: ***chemări și acțiuni intenționate spre violență; stârnirea de ură, dușmănie sau umilirea demnității în legătură cu apartenența persoanei unui grup (național, religios, social)***. În cazul respectiv, fapta este considerată ca o prezentare verbală intenționată a gândurilor prin mijloc de limbaj, precum și prin alte forme de transmitere a informației (mijloace lingvistice sau grafice).

Discuții și rezultate obținute

Cercetarea propriu-zisă a legii penale în materia identificării și interpretării extremismului religios o vom începe cu definirea acestui fenomen. În opinia noastră, ***extremismul religios constituie atitudinea sau doctrina unor curente religioase ori pseudoreligioase, care, pe bază de teorii, idei sau opinii extreme, caută, prin măsuri violente sau radicale, să impună programul lor cu scop de schimbare, prin violență, a bazelor regimului constituțional și violarea integrității statului; subminarea securității statului; uzurparea puterii de stat sau a calităților oficiale; crearea de formațiuni armate ilegale; desfășurarea activității teroriste; provocarea urii religioase; umilirea demnității personale; provocarea dezordinilor în masă; comiterea faptelor de huli-ganism sau actelor de vandalism pe motive de ură sau dușmănie religioasă; precum și propagarea exclusivismului, superiorității sau a inferiorității cetățenilor după criteriul atitudinii lor față de religie sau apartenenței la un anumit grup religios***.

Extremismul va avea loc atunci când va avea loc crearea sau difuzarea materialelor de tipar, audio, audio-vizuale sau alte materiale care sunt destinate pentru utilizarea lor publică și care conțin măcar unul dintre semnele enumerate. Pe cale de consecință, în activitatea cu privire la prevenirea extremismului religios organele de drept deseori se confruntă cu anumite materiale audio-, video- sau tipărite care cel mai probabil conțin semne de extremism. În acest caz, respectivele materiale ar trebui să fie supuse unei examinări atente cu scopul de a determina semnele extremismului religios în aceste obiecte materiale prin abordarea lor psiholingvistică și culturologică.

În contextul analizei extremismului religios la general este vorba despre *stârnirea discordiei religioase*. Pentru a identifica prezența semnului indicat trebuie de stabilit caracterul violent al acestor fapte sau al chemărilor la săvârșirea unor astfel de fapte. În calitate de exemplu pot servi: chemări pentru săvârșirea unui omor; aplicarea loviturilor sau deportarea persoanelor ce aparțin unui grup religios; organizarea, săvârșirea sau instigarea la săvârșirea unor astfel de fapte.

Mecanismul de stârnire a discordiei religioase constă în umilirea demnității religioase a victimei. În acest sens, stârnirea discordiei religioase presupune o condamnare verbală negativă sau o acțiune îndreptată împotriva persoanei în legătură cu apartenența ei religioasă, sau orice exprimare negativă cu referire la un grup religios. Acțiunile în cauză trebuie să poarte un caracter public și să fie îndreptate împotriva grupului religios; prin urmare, acest semn este considerat a fi irelevant în cazul conflictelor interpersonale, când părțile acestui conflict, pentru a se ofensa și a se insulta reciproc, recurg la folosirea caracteristicilor personale ce țin de viața lor privată, în special avându-se în vedere atitudinea față de o religie sau alta.

De precizat că demnitatea religioasă este o categorie de conștiință personală sau de grup. Prin urmare, în calitate de temei suficient pentru aplicarea acestui semn calificativ este plângerea persoanei sau a unui grup de persoane care a/au suferit în urma acestui atac criminal. În situații litigioase și neclare se recomandă efectuarea unei expertize istorico-culturologice care permite să determinăm dacă într-adevăr s-a adus atingere sentimentelor religioase sau nu. Suplimentar, un indice indubitabil al umilirii demnității religioase a persoanei servește utilizarea lexicului nenormativ; folosirea unor denumiri ofensive aplicate acestui grup religios; compararea adeptilor unor grupuri religioase cu anumite obiecte materiale sau animale; ridicularizarea sfinților sau a unor evenimente religioase ce reprezintă semnificație pentru adepții unei religii. În orice caz, principalul criteriu de umilire se stabilește la discreția reprezentanților grupului religios care a avut de suferit.

În cazul dat o problemă de importanță majoră va constitui identificarea motivelor unor astfel de infracțiuni. Motivele infracțiunii pot fi deduse reieșind din conținutul lozincilor (fie verbale, fie în forma scrisă) declarate în momentul săvârșirii faptei incriminate. Astfel de lozinci trebuie să conțină semne de ură religioasă și de umilire a demnității personale.

Într-un alt context, am identificat că sintagma „*extremism religios*”, fiind o noțiune criminologică și politică, nu se regăsește în nicio normă a Codului penal din Republica Moldova. Însă, analizând cu precauție normele Părții Speciale a Codului penal, am reușit să selectăm mai multe componente de infracțiuni care implică, într-un fel sau altul, religia. Nu toate aceste fapte sunt de conotație extremistă, însă toate au la bază ura sau intoleranța religioasă ca motiv special al săvârșirii mai multor fapte penale.

Pentru a determina cu certitudine lista faptelor infracționale ce implică extremismul religios, întâi de toate trebuie să listăm toate faptele infracționale care implică, într-un fel sau altul, religia. Am identificat că, de fapt, toate aceste fapte infracționale fac parte dintr-un sistem larg de *infracțiuni cu caracter religios* (n.a. – denumirea ne aparține) care sunt plasate în Codul penal al Republicii Moldova în diferite capitole ale Părții Speciale. Selectându-le, le-am repartizat în următoarele categorii:

- I. Infracțiuni religioase;
- II. Infracțiuni săvârșite din motive religioase;
- III. Infracțiuni ce implică semne de extremism religios:
 - i) *Infracțiuni de extremism religios contra drepturilor constituționale ale persoanei;*
 - ii) *Infracțiuni de extremism religios cu caracter terorist;*
 - iii) *Infracțiuni de extremism religios contra securității de stat;*
 - iv) *Infracțiuni săvârșite împotriva unui grup religios sau unei persoane care aparține acestui grup.*

I. Infracțiunile religioase sunt considerate a fi cele mai vechi. Conceptul de infracțiuni religioase este înrădăcinat profund în istorie și cuprinde infracțiuni contra credinței și legilor care o ocroteau. Lista infracțiunilor religioase cuprinde: blasfemie și condamnarea de credință; erezie și schismă; manifestarea minunilor false; vrăjitorie și folosirea cărților negre; încălcarea de protopopiat în lăcașuri sfinte; sacrilegiu; profanarea de morminte; jefuirea cadavrelor în cimitire; depunerea jurământului fals în fața Bisericii; crearea obstacolelor în exercitarea obligațiilor religioase; apostazie; eschivarea de la exercitarea poruncilor bisericești [3, p.569].

Însă, pe parcursul istoriei majoritatea acestor fapte au fost dezincriminate, iar legiuitorul s-a îndepărtat de canoanele bisericești – *legislația a devenit una laică*. Acest fenomen este explicat prin faptul că libertatea conștiinței este garantată în conformitate cu alin.(1) art.31 din Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994 [4] și trebuie să se manifeste în spirit de toleranță și de respect reciproc. Mai mult, atitudinea persoanei față de religie, inclusiv dreptul de a avea (sau de a nu avea) convingeri religioase, dreptul de a alege confesiunea religioasă constituie partea integrantă a vieții private a individului, unde implicarea Statului sub orice formă este interzisă.

Actualmente, fapta infracțională incriminată la art.222 CP RM (Profanarea mormintelor și a monumentelor) – *Profanarea prin orice mijloace a unui mormânt, a unui monument funerar sau de for public, a unei urne funerare sau a unui cadavru, precum și însușirea obiectelor ce se află în mormânt sau pe el* – este unica faptă care conține rudimentele canoanelor religioase destinate protecției sentimentelor sacre ale oamenilor. Această faptă aduce atingere nu doar memoriei despre cei răposați, dar și sentimentelor sacre ale celor care au rămas în viață (rudele apropiate ale celui decedat, prietenii etc.). Istoriceste, această faptă și-a păstrat pericolul social sporit anume din motivul de sacralitate sporită pe care o implică.

II. Infracțiunile săvârșite din motive religioase vor cuprinde ura, dușmănia și intoleranța religioasă. Motive religioase sunt prevăzute atât în Partea Generală a Codului penal (lit.d) alin.(1) art.77), cât și în Partea Specială a acestui Cod, unde sunt inserate prevederi speciale ale urii sau dușmăniei religioase, spre exemplu: *din motive de ură religioasă* (lit.l) alin.(2) art.145 CP RM; lit.i) alin.(2) art.151 CP RM; lit.j) alin.(2) art.152 CP RM; lit.b) alin.(2) art.222 CP RM).

III. Infracțiunile ce implică semne de extremism religios, în opinia noastră, vor include:

i) Infracțiuni de extremism religios contra drepturilor constituționale ale persoanei

Această categorie de infracțiuni va cuprinde două fapte infracționale incriminate la alin.(1) art.176 și la art.185 CP RM. Astfel, extremismul religios se manifestă în *încălcarea egalității în drepturi a cetățenilor* (alin.(1) art.176 CP RM), adică orice deosebire, excludere, restricție sau preferință în drepturi și în libertăți a persoanei sau a unui grup de persoane, orice susținere a comportamentului discriminatoriu în sfera politică, economică, socială, culturală și în alte sfere ale vieții, bazată pe criteriu de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie sau convingeri, sex, vârstă, dizabilitate, opinie, apartenență politică sau pe orice alt criteriu: a) săvârșită de o persoană cu funcție de răspundere; b) care a cauzat daune în proporții mari; c) săvârșită prin amplasarea de mesaje și simboluri discriminatorii în locurile publice; d) săvârșită în baza a două sau mai multe criterii; e) săvârșită de două sau de mai multe persoane. Totodată, la alin.(2) art.176 CP RM este incriminată promovarea ori susținerea acțiunilor specificate la alin.(1) art.176 CP RM, săvârșită prin intermediul mijloacelor de informare în masă, iar acțiunile specificate la alin.(1) și (2) art.176 CP RM care au provocat din imprudență decesul persoanei ori sinuciderea acesteia se vor încadra în prevederile alin.(3) art.176 CP RM.

O astfel de încălcare este refuzul în angajarea în câmpul muncii sau în acordarea unui serviciu dacă acest refuz este motivat de ura legată de convingerile religioase ale persoanei, de apartenența ei la un grup religios anumit. Spre exemplu, o declarație publică rostită de vânzătorul unui magazin care refuză să comercializeze marfa sau produsele alimentare unei persoane care aparține unui grup religios sau este adeptul unei religii. Acest semn va fi prezent și în cazul în care prejudiciul care se cauzează persoanei este însoțit de declarații corespunzătoare, spre exemplu: aplicarea de lovituri, însoțite de insulte și ofense de conotație religioasă sau de blamarea victimei. Observăm că această normă va acoperi și împiedicarea exercitării de către cetățean a drepturilor lui electorale și a dreptului de a participa la referendum sau încălcarea secretului de votare însoțite de violență sau de amenințarea cu o astfel de violență.

În opinia noastră, fapta prevăzută la alin.(1) art.176 CP RM include și cazurile de *împiedicare a exercitării activității legale a organizațiilor religioase însoțite de violență sau de amenințarea cu o astfel de violență*, în special: pătrunderea ilegală în încăperea organizației religioase; sustragerea documentelor; deteriorarea intenționată a bunurilor, inclusiv a obiectelor de cult care aparțin organizației religioase; violența fizică și psihică la care este supus personalul organizației religioase. Toate aceste fapte sunt săvârșite în scopul sistării executării obligațiilor de serviciu de către membrii organizației religioase.

O altă formă de manifestare a extremismului religios este *atentarea la persoană și la drepturile cetățenilor sub formă de propovăduire a credințelor religioase și de îndeplinire a riturilor religioase* (art.185 CP RM), adică organizarea, conducerea sau participarea activă la un grup a cărui activitate, desfășurată sub formă de propovăduire a credințelor religioase și de îndeplinire a riturilor religioase, este însoțită fie de cauzarea de daune sănătății cetățenilor, fie de alte atentate la persoană sau la drepturile acesteia, fie de instigarea cetățenilor la refuzul de a îndeplini obligațiile cetățenești.

ii) Infracțiuni de extremism religios cu caracter terorist

În această categorie se vor include:

- *Actul terorist* (alin.(1) art.278 CP RM), adică provocarea unei explozii, a unui incendiu sau săvârșirea altei fapte care creează pericolul de a cauza moartea ori vătămarea integrității corporale sau a sănătății, daune esențiale proprietății sau mediului ori alte urmări grave, dacă această faptă este săvârșită în scopul de a intimida populația unui stat ori o parte din ea, de a atrage atenția societății asupra ideilor politice, religioase ori de altă natură ale făptuitorului sau de a sili un stat, o organizație internațională, o persoană juridică sau fizică să săvârșească sau să se abțină de la săvârșirea vreunei acțiuni, precum și amenințarea de a săvârși astfel de fapte în aceleași scopuri;
- *Finanțarea terorismului* (art.279 CP RM);

- *Recrutarea, instruirea sau acordarea altui suport în scop terorist* (art.279¹ CP RM);
- *Instigarea în scop terorist sau justificarea publică a terorismului* (art.279² CP RM). În conformitate cu alin.(1) art.279² CP RM, *instigarea în scop terorist* constituie distribuirea sau punerea în alt mod la dispoziția publicului a unui mesaj cu intenția de a instiga sau cunoscând că un astfel de mesaj poate instiga la comiterea unei infracțiuni cu caracter terorist. Potrivit alin.(2) art.279² CP RM, *justificarea publică a terorismului* constituie distribuirea sau punerea în alt mod la dispoziția publicului a unui mesaj despre recunoașterea unei ideologii sau practici de comitere a infracțiunilor cu caracter terorist ca fiind justă, care necesită a fi susținută sau este demnă de urmat.

Ultimele trei puncte acoperă aspectul organizatoric al Legii Republicii Moldova *privind contracararea activității extremiste*, nr.54 din 21.02.2003. Totodată, în conformitate cu Legea Republicii Moldova *cu privire la combaterea terorismului*, nr.539 din 12.10.2001 [5], în redacția Legii Parlamentului nr.136-XVI din 19.06.2008 [6], *terorism* constituie ideologia violenței și practica de a influența prin violență luarea unor decizii de către autoritățile publice sau organizațiile internaționale, însoțite de intimidarea populației și/sau de alte acțiuni violente ilegale. Prin urmare, în calitate de chemări la o activitate teroristă putem recunoaște chemările la acțiuni violente în scop de a exercita presiune asupra autorităților de stat și asupra opiniei publice pentru a obține decizii în propriul folos.

În sensul acestei legi, *activitatea teroristă* cuprinde acțiuni care includ: planificarea, pregătirea, tentativa de a săvârși și săvârșirea unui act terorist; instigarea la un act terorist, la violență împotriva unor persoane fizice și juridice, la distrugerea obiectelor materiale în scopuri teroriste, precum și justificarea publică a terorismului; constituirea unei formațiuni armate ilegale, a unei comunități (organizații) criminale, a unei grupări organizate în scopul săvârșirii unui act terorist, precum și participarea la un astfel de act; înrolarea, înarmarea, instruirea și folosirea teroriștilor; finanțarea pregătirii sau comiterii unui act terorist ori a unei alte infracțiuni cu caracter terorist, finanțarea unei organizații teroriste, a unei grupări teroriste sau a unui terorist, precum și acordarea de sprijin acestora pe alte căi.

Activitatea teroristă internațională presupune acțiuni teroriste îndeplinite: de un terorist, de o grupare teroristă sau de o organizație teroristă pe teritoriul a două sau mai multor state, aducând prejudicii intereselor acestor state; de cetățenii unui stat împotriva cetățenilor altui stat sau pe teritoriul altui stat; în cazul în care atât teroristul, cât și victima terorismului sunt cetățeni ai aceluiași stat sau ai unor state diferite, dar infracțiunea a fost săvârșită în afara teritoriilor acestor state. În calitate de *terorist* se recunoaște persoana implicată într-o activitate teroristă sub orice formă; *grup terorist* presupune două sau mai multe persoane care s-au asociat cu scopul de a desfășura activitate teroristă, iar *organizație teroristă* – organizație creată în scopul desfășurării activității teroriste sau organizație care admite recurgerea la terorism în activitatea sa. Organizația se consideră teroristă dacă măcar una dintre subdiviziunile sale structurale desfășoară activitate teroristă.

Nu poate fi considerată extremism formularea aprecierii pozitive față de teroriștii sau grupările teroriste care își desfășoară activitatea peste hotare, dacă acestea nu sunt recunoscute de către instanțele judecătorești din Republica Moldova. În special, în conformitate cu alin.(2) art.24 din Legea Republicii Moldova *cu privire la combaterea terorismului*, nr.539 din 12.10.2001, persoana juridică este considerată a fi teroristă și este supusă lichidării, iar activitatea ei este interzisă, *în temeiul hotărârii irevocabile a instanței de judecată, la cererea Procurorului General sau a procurorilor subordonați acestuia* (n.a. – cursivul ne aparține), în cazul în care, în numele sau în interesul persoanei juridice, se efectuează organizarea, pregătirea, finanțarea sau comiterea unei infracțiuni cu caracter terorist, precum și în cazul în care aceste acțiuni au fost admise, sancționate, aprobate sau utilizate de organul sau persoana abilitată cu funcții de conducere a persoanei juridice. Hotărârea instanței de judecată privind lichidarea persoanei juridice (interzicerea activității) se extinde și asupra filialelor și reprezentanțelor acesteia. În cazul recunoașterii persoanei juridice drept teroristă, bunurile acesteia sunt supuse confiscării speciale, conform Codului penal al Republicii Moldova. Mai mult, nu se consideră justificare a terorismului atitudinea pozitivă exprimată față de organizații și personalități din epocile apuse.

iii) Infracțiuni de extremism religios contra securității de stat

În această categorie se includ *acțiunile intenționate îndreptate spre ațâțarea vrajbei, diferențierii sau dezbinării naționale, etnice, rasiale sau religioase* (art.346 CP RM), adică acțiunile intenționate, îndemnurile publice, inclusiv prin intermediul mass-mediei, scrise și electronice, îndreptate spre ațâțarea vrajbei, diferențierii sau dezbinării naționale, etnice, rasiale sau religioase, spre înjosirea onoarei și demnității naționale, precum

și limitarea, directă sau indirectă, a drepturilor ori stabilirea de avantaje, directe sau indirecte, cetățenilor în funcție de apartenența lor națională, etnică, rasială sau religioasă.

Această faptă va include, spre exemplu, *propagarea exclusivității, superiorității sau inferiorității persoanei în funcție de apartenența ei religioasă sau atitudinea ei exprimată față de religie*. Conceptul de propagandă presupune acțiuni sistematice îndreptate spre inserarea în conștiința publică a anumitor idei sau formarea unor setări și convingeri.

Pe cale de consecință, acest concept nu va acoperi exprimări sau raționamente expuse o singură dată sau formularea unor teze în cadrul dezbaterilor ideologice sau politice, spre exemplu: declarațiile participanților unor emisiuni TV în cadrul unor talk-show-uri sau pe forumuri on-line. Nu vor constitui propagandă careva exprimări formulate de către persoane cu nivelul cultural și educațional redus care nu le-ar permite să argumenteze într-un mod adecvat propria opinie, să participe într-o dezbateră și să conștientizeze gradul de răspundere socială pentru cuvintele rostite.

Nu se va considera propagandă difuzarea unor opinii privind calitatea de aleși a adepților unor religii anumite. Astfel de opinii și convingeri au loc aproape în toate religiile, însă propagarea lor va constitui extremism doar în cazul în care această declarație implică cerința de a modifica volumul drepturilor și obligațiilor civile ale persoanei sau aduce atingeri demnității personale ori a unui grup religios sau etnic-religios. Spre exemplu, declarația privind faptul că doar adepții unei anumite religii cunosc Adevărul nu se consideră a fi una extremistă. Totodată, declarația ponegitoare despre adepții unei alte religii sau că puterea Statului trebuie să aparțină în exclusivitate adepților unei religii anumite trebuie să fie recunoscută drept extremistă.

iv) Infracțiuni săvârșite împotriva unui grup religios sau a unei persoane care aparține acestui grup

Aici se vor include faptele de genocid și infracțiunile împotriva umanității. *Genocidul* (art.135 CP RM) reprezintă săvârșirea, cu intenția de a distruge, în întregime sau în parte, un grup religios, a uneia din următoarele fapte: a) omorul membrilor grupului; b) vătămarea integrității corporale sau a sănătății membrilor grupului; c) supunerea grupului la condiții de existență de natură să ducă la distrugerea fizică, totală sau parțială, a acestuia; d) impunerea de măsuri vizând împiedicarea nașterilor în cadrul grupului; e) transferul forțat de copii aparținând unui grup în alt grup. *Infracțiuni împotriva umanității* (lit.f) alin.(1) art.135¹ CP RM), în sensul legii penale, constituie săvârșirea, în cadrul unui atac generalizat sau sistematic lansat împotriva unei populații civile și în cunoștință de acest atac, a uneia dintre următoarele fapte: persecutarea unui grup sau a unei colectivități determinate, prin privarea de drepturile fundamentale ale omului sau prin restrângerea exercitării acestor drepturi, pe motive de ordin religios.

v) Infracțiuni săvârșite împotriva bunurilor de cult religios vor cuprinde:

- *Utilizarea de metode interzise de purtare a războiului* (lit.b) alin.(3) art.137³ CP RM), și anume: declanșarea, în cadrul unui conflict armat cu sau fără caracter internațional, a unui atac împotriva bunurilor cu caracter civil protejate de dreptul internațional umanitar, în special clădiri consacrate cultului religios;
- *Distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor săvârșită din motive de ură socială, națională, rasială sau religioasă* (lit.b) alin.(2) art.197 CP RM);
- *Vandalismul* (lit.c) alin.(2) art.288 CP RM), adică pângărirea edificiilor sau a altor încăperi, precum și nimicirea bunurilor în transportul public sau în alte locuri publice asupra bunurilor care au valoare religioasă.

Concluzii

Din sistematizarea infracțiunilor cu caracter religios propusă de noi am identificat că *infracțiunile ce implică semne de extremism religios* constituie o parte impunătoare din acestea. Totodată, am observat că legea penală a Republicii Moldova nu acoperă toate formele de extremism, lista acestora fiind de fapt mai largă.

Suplimentar, generalizând Partea Specială a Codului penal ajungem la concluzia că avem nevoie și de câteva prevederi noi care ar incrimina și alte fapte cu caracter extremist, reflectate în Legea Republicii Moldova privind *contracurarea activității extremiste*, nr.54 din 21.02.2003, dar care, din careva considerente rămase neclare pentru autorii acestui articol științific, nu au fost prevăzute de legea penală. O atare situație este inadmisibilă și poate fi înlăturată doar prin operarea cât mai urgentă a acestor modificări. Prin urmare, legea penală urmează a fi revizuită în așa fel, încât să fie introduse și alte norme care ar incrimina manifestarea extremismului, inclusiv a celui religios.

Pentru a compensa această lacună, considerăm că în Codul penal necesită a fi operate modificări de rigoare, fiind introduse și alte forme de extremism (care cuprinde și cel religios), după cum urmează:

1) *Etalarea, confecționarea, răspândirea, precum și deținerea în vederea difuzării publice a atributelor ori simbolurilor fasciste, național-socialiste (naziste) sau ale unei organizații extremiste, de asemenea a atributelor ori simbolurilor create prin stilizarea atributelor ori simbolurilor fasciste, național-socialiste (naziste) sau ale unei organizații extremiste ce pot fi confundate cu acestea.*

În conformitate cu Legea Republicii Moldova privind contracararea activității extremiste, nr.54 din 21.02.2003, nu se consideră etalare, confecționare, răspândire sau deținere în vederea difuzării publice a atributelor ori simbolurilor fasciste, național-socialiste (naziste) sau ale unei organizații extremiste reprezentarea acestora în manuale/cărți ori pe un alt suport având caracter științific/educațional, nici expunerea acestora în cadrul unor expoziții cu caracter științific/educațional, nici confecționarea, deținerea sau utilizarea acestora în cadrul reprezentațiilor de teatru/film ori în cadrul activităților de reconstituire istorică în care participanții desfășoară un program după un plan prestabilit pentru a recrea diverse aspecte ale unui eveniment sau ale unei perioade istorice.

Prin *atribute și simboluri fasciste* se înțelege drapelele, emblemele (elementele grafice), insignele, uniforme, sloganurile, formulele de salut, precum și orice alte asemenea însemne ale Partidului Național Fascist (Partito Nazionale Fascista – PNF, 1921–1943) și ale Partidului Republican Fascist (Partito Fascista Repubblicano – PFR, 1943–1945) din Italia.

Prin *atribute și simboluri național-socialiste (naziste)* se înțelege drapelele, emblemele (elementele grafice), insignele, uniforme, sloganurile, formulele de salut, precum și orice alte asemenea însemne ale entităților existente în Germania nazistă în perioada 1933–1945 și ale structurilor subordonate acestora: Partidul Național Socialist Muncitoresc German (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei – NSDAP, 1919–1945), Eșalonul de protecție (Schutzstaffel – SS), Serviciul de securitate al Reichsführerului SS (Sicherheitsdienst des Reichsführers SS – SD), Poliția Secretă de Stat (Geheime Staatspolizei – Gestapo), Batalioanele de asalt (Sturmabteilung – SA) și Forțele Armate (Wehrmacht).

Prin *atribute și simboluri ale organizației extremiste* se înțelege drapelele, emblemele (elementele grafice), insignele, uniforme, sloganurile, formulele de salut, precum și orice alte asemenea însemne ale organizației extremiste.

2) *Difuzarea în masă a materialelor cu bună știință extremiste, precum și confecționarea sau păstrarea lor în scop de difuzare în masă.*

În sensul Legii Republicii Moldova privind contracararea activității extremiste, nr.54 din 21.02.2003, *materiale cu caracter extremist* sunt documente ori informații pe suport de hârtie sau pe un alt suport, inclusiv anonime, atribute ori simboluri fasciste, național-socialiste (naziste) sau ale unor organizații extremiste, atribute ori simboluri create prin stilizarea atributelor ori simbolurilor fasciste, național-socialiste (naziste) sau ale unei organizații extremiste, destinate difuzării publice, având drept scop îndemnarea la activități extremiste, argumentarea sau justificarea necesității unor astfel de activități ori justificarea practicii de comitere a unor crime de război sau a unor alte crime în vederea nimicirii totale sau parțiale a vreunui grup etnic, social, rasial, național sau religios.

3) *Calomnierea (acuzarea publică cu bună știință minciunoasă) unei persoane cu funcție de răspundere, a unei persoane publice sau a unei persoane cu funcție de demnitate publică în săvârșirea de către ea a unei fapte penale cu caracter extremist analizate supra în perioada exercitării atribuțiilor sale de serviciu.*

În acest caz trebuie de ținut cont de prevederile art.123 CP RM (Persoana cu funcție de răspundere, persoana publică și persoana cu funcție de demnitate publică). Astfel, potrivit alin.(1) art.123 CP RM, prin persoană cu funcție de răspundere se înțelege persoana căreia, într-o întreprindere, instituție, organizație de stat sau a administrației publice locale ori într-o subdiviziune a lor, i se acordă, permanent sau provizoriu, prin stipularea legii, prin numire, alegere sau în virtutea unei însărcinări, anumite drepturi și obligații în vederea exercitării funcțiilor autorității publice sau a acțiunilor administrative de dispoziție ori organizatorico-economice.

Totodată, conform prevederilor alin.(2) art.123 CP RM, prin persoană publică se înțelege: funcționarul public, inclusiv funcționarul public cu statut special (colaboratorul serviciului diplomatic, al serviciului vamal, al organelor apărării, securității naționale și ordinii publice, altă persoană care deține grade speciale sau militare); angajatul autorităților publice autonome sau de reglementare, al întreprinderilor de stat sau municipale,

al altor persoane juridice de drept public; angajatul din cabinetul persoanelor cu funcții de demnitate publică; persoana autorizată sau investită de stat să presteze în numele acestuia servicii publice sau să îndeplinească activități de interes public. În fine, prin persoană cu funcție de demnitate publică se înțelege (alin.(3) art.123 CP RM): persoana al cărei mod de numire sau de alegere este reglementat de Constituția Republicii Moldova sau care este investită în funcție, prin numire sau prin alegere, de către Parlament, Președintele Republicii Moldova sau Guvern, altă persoană cu funcție de demnitate publică stabilită prin lege; persoana căreia persoana cu funcție de demnitate publică i-a delegat împuternicirile sale.

Calomnierea persoanei presupune difuzarea datelor despre persoană care nu corespund realității și care îi lezează onoarea și demnitatea. Prin urmare, trebuie să distingem, pe de o parte, polemica politică care uneori admite raționamente și declarații dure și, pe de altă parte, calomnierea publică, fapt ce urmează a fi confirmat pe cale judiciară.

Referințe:

1. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.56-58.
2. ЗЕЛЕНИНА, О.В., СУСЛОНОВ, П.Е. *Методика выявления признаков экстремизма. Процессуальные исследования (экспертизы) аудио-, видео- и печатных материалов (Научно-практическое пособие)*. Екатеринбург: Государственное образовательное учреждение высшего профессионального образования «Уральский юридический институт Министерства внутренних дел Российской Федерации», 2009. 90 с.
3. БЕЛОВИНСКИЙ, Л.В. *Иллюстрированный энциклопедический историко-бытовой словарь русского народа. XVIII – начало XX вв.* Москва, 2007, с.569. <http://ponjatija.ru/node/4928> (Accesat: 28.10.2016)
4. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr.1.
5. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr.147-149.
6. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.145-151.

Prezentat la 01.11.2016